

BEVEZETŐ

Stephen King végítélet című könyvében az emberiség 99,6%-át kipusztító vírus egyik szellemi atyja, midőn találmánya elszabadul, a következőket írja hullaházzá vált laboratóriuma falára: „Most már tudod, hogyan működik. Van még kérdésed?” — Nagyon hasonló helyzetben vagyunk valamennyien, akik a jelenlegi társadalmi gazdasági rendszert, mint önálló, a természeti rendszerek sorából kiemelkedő alrendszert vizsgáltuk. Igaz, mi nem okozó, csupán felismerői, majd elszenvetői leszünk a folyamatoknak. Ezzel együtt olyan jelenségek előtt állunk, melyek pontosan visszaigazolják, avagy cáfolják felismeréseinket, kutatási eredményeinket. Hamarosan mi is eljuthatunk egy-egy halott városba, felírhatjuk a falra: „Most már tudod, hogyan működik. Egyéb kérdés?”

Ha egy-egy ismertnek vélt, vagy ismeretlen tárggyal, szerkezettel, rendszerrel kerülünk szembe, az egyik leglényegesebb kérdés valóban ez: Hogyan működik? Még a legegyszerűbb mechanikus szerkezetről, mondjuk egy kézi malomról, egy darálóról sem tudhatunk meg szinte semmi lényegeset, amíg rá nem jövünk, meg nem értjük, mire való, mi célt szolgál, hogyan működik. Nincs ez másként a természetben sem. A működés pedig az egyének, egyedek, de még a fajok felől nézvést sem ragadható meg. Ettől sokkal nagyobb áttekintésre volna szükség. Az egymásba foglalt együttműködő rendszerek egészét kell valami módon értelmeznünk, s akkor tán volna esélyünk felfogni a részek szerepét is. Az emberiség azonban egyre távolodik ettől a tudástól. Az elvek szintjén persze megjelenik az összefüggések vizsgálata, de ez, a tapasztalat szerint pontosan azt jelenti: már lemondunk erről. A világ lassan szétesik körülöttünk, és pedig azért, mert mi magunk nem látjuk, mely erővonalak tartják össze. Itt is, ott is beavatkozunk, át akarjuk venni a természetes szabályzások szerepét, holott nem látjuk, s nem ismerjük azokat az összefüggéseket, melyek az adott esetben meghatározzák a lehetőségeinket. Hibás kérdésfelvetések mentén tájékozódunk és nagyon, nagyon ügyelünk arra, hogy ez semmiképp meg ne változzon, hogy fel ne ébredhessünk ebből az álomból. Ha látjuk is a figyelmeztető jeleket, behunyjuk szemünk, legyintünk, mosolygunk a vészmadarakon, azzal biztatjuk magunkat: mindig is voltak, akik világvégét jósoltak. Nos, akár igazunk is lehetne. Minden korban volt, aki megjövendölte a világvégét, ez igaz, csakhogy az is igaz: minden kornak, ha tetszik: minden világnak vége szakadt egyszer. Az a világ, amiben élünk adatott, most elmerül. Véget ér egy korszak. Amiben az előttünk álló események különböznek a korábbiaktól, tán csak annyi, soha egyetlen vég sem volt ilyen fájdalmas, s egyik sem járt ilyen méretű pusztulással. A tényleges eseményeket persze nem lehet előre jelezni, de van néhány változássor, mely már látható, s ha Stephen King a kiváltó okokban tévedett is, a túlélési arányt tán jól becsülte meg. Mire az előttünk álló vihar véget ér, a hétmilliárdnyi emberből csupán néhány ezrelék marad, ha marad...

A MŰKÖDÉSRŐL

Minden egyes rendszerhez tartozik valamiféle szerkezet, s minden szerkezethez valamiféle működés. A szerkezet és a működés kölcsönösen függ egymástól, egyik csak addig marad fenn, amíg a másik. A megváltozott szerkezet mindig megváltoztatja a működést, miként a működés megváltozása is felborítja a szerkezetet. Az ok, okozati háló felismerése tehát nem is olyan egyszerű. Különösen akkor nem, ha csak a felszínen zajló változásokat látjuk, mert a rendszer egészét nem ismerjük, nem látjuk át, így fogalmunk sincs, a szerkezetet mi is tartotta fenn, illetve milyen működést segített elő maga a szerkezet. De az általánosságok e téren sehová sem vezetnek, vegyünk tehát egy konkrét példát.

Amíg a folyó széles ívben kanyarog a síkokon, medre nem ágyazódik be, mi több, néha egyenesen a táj fölé emelkedik. A szerkezetet itt a folyamatosan változó, egyre nagyobb ívű kanyarok határozzák meg. Ők adják a működés kereteit, tartalmát pedig az őket egymáshoz kapcsoló élővíz. A működés maga e sajátosságok köré szerveződik. A víz a felső kanyarulat külsőívéről az alsó kanyar külsőívére ugrik, s így nem medret váj magának, hanem kanyarokat fejleszt. Valamiféle olyan szükségszerűség ez, melyet az ember sem átlátni, sem megérteni nem képes. A víz szinte nem is tud mást tenni. Ha csak valami nem kényszeríti másra, mindig kialakítja e kanyarokat. Talán a szerkezetéből, áramlásainak sajátosságaiból következik mindez. Ezzel együtt sziklás talaj, emberi ostobaság egyenes mederbe kényszerítheti. Csak hogy az egyenes meder egészen más szerkezet, e szerkezethez folyamatosan mélyülő, egyre keskenyedő egyre kevesebb víz elvezetésére alkalmas meder párosul.

Amíg a víz a maga törvényszerűségei szerint él, két szélső helyzetet alakít ki magának. E két szélső helyzetben mindkét szerkezetnek megvannak az elemei. Kiindulási pontként válasszuk a széles kanyargó medret. Ez a szerkezet fokozatosan az ártér egésze fölé emeli a folyóágyat. No nem nagyon, csak néhány tíz centivel, esetenként tán fél méterrel. S persze akadnak ilyenkor is magaslatok jócskán, de a mélyártér, szinte mindig víz alatt áll. Kiterjedt tavak, lápok, mocsarak uralják. Mindez kiteheti az ártér 20%-át is, csak hogy ez az állapot nem tart sokáig. A túlfajlett kanyarulatok lefűződnek, s a meder egyenesebb nyomvonalon fut, s akár 1-2 métert is bevágódhat, mire újra emelkedni kezd. Közben lecsapolja saját árterét.

A folyó szerkezete nem mechanikus, nem állandó, sokkal inkább állandóan változó, s e változás a lényeg. Akár az egyik, akár a másik állapotot nézzük, hibázunk, s nem értjük meg a lényegét. A folyó működése nem a két szélső helyzet egyike vagy másika, hanem a két szélső helyzet közötti állandó és folyamatos átmenet maga. Minden, ami az ártéren él és mozog, ehhez alkalmazkodik. Így áll össze a táj, az adott folyóvölgy rendszerműködése, melynek célja, ha tetszik: e folyamatos átmenet fenntartása és egyben sebességének szabályozása. Aki eljutott idáig, gondolja végig, ő maga, az általa ismert tudományok, mindebből mennyit látnak? Mennyit fognak fel? Mennyit fog fel az a tudományág, mely a természetes medermozgásokat mederelfajulásként, a folyók árvizeit egyfajta lázas állapotként értékeli? Milyen összefüggéseket is lát az a társadalom, amely az egymással szoros összefüggésben álló, egységes, egymástól szét nem választható szerkezetet feldarabolja, s azután értetlenül áll a működés megváltozása előtt? A kérdésre adott válaszban rejlik az ipari civilizáció szerkezete, működésének alapja.

A természeti rendszerek — így az emberi társadalom is, felülről építkeznek. Nem az alkotó részek összessége határozza meg a rendszert, ellenkezőleg, a rendszer szabja meg az alkotó részek mozgásterét, de azt is, mely elem épülhet be, az együttműködő egészbe. A társadalom fejlődése a bomlás története. Ha ma valaki kézbe vesz egy jogtörténeti értekezést, a kezdet kezdetén valamiféle társadalmi szerződésre bukkan. Mintha az egymástól függetlenül, egymással állandó harcban álló emberek egyszerre csak felismerték volna, hogy ez így nem mehet tovább. Véget kell vetni a „mindenki háborúja mindenki ellen” korszakának, s az emberi kapcsolatokat szabályozni kell. Az első ilyen szabály a szemet-szemért, fogat fogért lett volna, a tálió elve, mely sokkal biztonságosabbá tette az egykor volt ősök életét. S mindez, ha így olvassa az ember, tán még hihető is. De ha a mélyére nézünk? Akkor is hihető marad, ha elképzeljük, mit is jelent a mindenki háborúja mindenki ellen? Képzeld el magunkat e háború hőseiként, s váltsuk aprópénzre az általános megfogalmazást. Hajnaltájt ébredtünk, kissé éhesen és morcosan. Valamely társunk épp reggelizik. Odaugrunk és elragadjuk tőle a falatot. Hová jutnánk, ha így tennénk? Meddig maradhatnánk életben?

Nyilván voltak szabályok, melyekbe beleszülettünk, s melyek oly távoli időkbe nyúltak vissza, mikor az ember még nem hívta magát embernek. Ha a dolgok mélyére nézünk, azt látjuk, az ember maga a közösség. Három egymás mellett élő nem és nemzedék. Atya, Anya Gyermek, Nagyszülő, Szülő, Gyermek, olyan egység, mint amilyenek ma az egyedet tekintjük, csak itt nem a sejtek cserélődnek le hétévenként, hanem a nemzedékek emberöltőnként, s ami állandó marad, ami összeköti a családot, a hit és a természethez való viszony, a magasabb szerveződési szintekbe való illeszkedés. Ahogy az ember a maga társadalmával, gazdálkodásával, műveltségével beilleszkedik a folyó rendszerműködésébe. Nem csak saját társadalmának, de a tágabb szerkezetnek is része. És nem részévé válik, ellenkezőleg, része volt már akkor is, amikor e szerkezet még csak alakult, még nem öltött testet. A civilizáció története a bomlás és a természettől, a természetestől való elidegenedés története. Ma már az élelmünk sem természetes. Ipari termék. Mint minden, ami körülvesz bennünket.

Az ipari társadalmaknak is megvan a maguk sajátos szerkezete. Mindazok a válságjelenségek, melyek ma oly fenyegetőnek tűnnek e szerkezet, s a belőle fakadó működés következményei. Nem valami véletlen hiba, valami kijavítható, helyrehozható tévedés miatt kerültünk ide. Nem azért, mert önzőek voltunk, mert jólétben szerettünk volna élni, mert a fogyasztói társadalom oly hívogató és csábító volna valamennyiünk számára. Nem, éppen ellenkezőleg. Ezek a tulajdonságok, melyek mindig is a sajátjaink voltak, épp a működés miatt erősödtek fel. Az ember a Természet része, de az egyén, csak az emberen — értve ez alatt a már jelzett hármassal egységet —, a közösségein keresztül kapcsolódhat hozzá.

De mi is ez a szerkeze, és mi a hozzákapcsolódó működés?

A szerkezetet (struktúrát) hajlamosak vagyunk valami állandónak felfogni. Olyasminek, ami mindig is volt, és mindig is lesz. A valóságban egyetlen állandó szerkezet sincs. Csak a folyamatos változás az állandó. A szerkezet a működésnek csupán azon része, melyben a változások időléptéke nagyobb, s így az állandóság látszatát kelti. Az ipari civilizáció alapszerkezete sem állandó, nem valamiféle merev forma, melyet csupán kitöltenek a folyamatok. Sokkal inkább egy bonyolult kölcsönhatásrend alapvető mintázata, mely állandóan változik. A természeti rendszerek esetében, mint láttuk a folyónál, e változás önmagába tér vissza. Soha sem pont ugyanúgy, de mindig ugyanezt a mintázatot adva. A civilizáció viszont folyamatosan növekszik. A változás mindig teljes, semmit meg nem őriz a korábbi mintázatból, mindig felemészti azt. A civilizált társadalmak működésének alapja a növekedési kényszer.

A növekedési kényszer háttérében fegyverkezési verseny áll. Mindez egyfajta tévedés következményeként is értékelhető. De ne gondoljunk itt egyének, döntéshozók, tervező mérnökök tévedésére. Többről, kevesebbről van szó. Olyan alapvető összefüggések maradnak figyelmen kívül, melyek mindent eldöntően befolyásolják világunk.

A természetben semmi sem áll önmagában, és semmi sem öncélú. A fa nem egyszerűen szép, az erdő sem csupán fák és egyéb növények, állatok összessége. A folyó nem vízfolyás, nem csatorna. Ők valamennyien egy nagyobb egység elemei csupán. Nem önmagukban, egymással és az egésszel való összefüggéseikben léteznek. Így aztán önmagukban meg sem változtathatók. Amikor kivágunk egy fát, az egész rendet változtatjuk meg, akár tudjuk, akár nem. A változások kint is és bent is lejátszódnak. Lejátszódnak a Természet összes elemében, így az emberben, végső soron bennünk is. De persze egy fa még annyi hullámverést sem kelt a világ összefüggésrendjében, mint az óceánba dobott kavics.

Amikor az ember irtani kezdte az alföldi erdőket, alapvetően változtatta meg a táj szerkezetét, az első változások azonban nem kinn, hanem bent jelentkeztek. Az emberi társadalom változott meg jól érzékelhetően. Más lett a hit, a világhoz való viszony, alávették a korábbi előkelők, s felbomlott a korábbi településhálózat. A falvak elnéptelenedtek, a városok hízni kezdtek. Több évszázadnak kellett elteltie azonban ahhoz, hogy mindezek a folyamatok kinn is éreztessék hatásukat. Hogy a puszták lassan, de biztosan uralkodóvá váljon, s aztán az egykori erdős vidékek száradni kezdjenek, mezőfölddé alakuljanak. A változások ettől kezdve felgyorsultak. A táj elpusztítása mindig visszahatott az emberre, s az ember mindig újabb pusztítással válaszolt. Amikor az ártér erdei kerültek sorra, mindent elborított a víz.

Természetes körülmények között általában 5-10%-nyi vizes élőhely található a folyó mentén, a Tisza egykor volt 2 millió ha-nyi összterületén, 100-200 ezer hektár, néhány esetenként néhány tíz ha-nyi részletben elosztva. Az erdők kiirtása után gyorsan romlott a helyzet. A homokháton a puszták nőttek, a Tisza mentén a mocsarak híztak. Alig félévszázad kellett hozzá és előbb 400, majd 800 ezer ha került a víz uralma alá, de a folyamat végeredményeként a vizes területek kiterjedése meghaladta az 1 millió ha-t. Az erdők kiesése felborította a rendet. Új rend volt születőben, amelyben az erdők helyét a nyílt vízfelületek, a lassan feltöltődő tavak, mocsarak vették át, s amely végül évszázadok, vagy inkább évezredek múltán ismét elvezetett volna az erdők születéséhez. Történt azonban valami, amire senki sem számított. A civilizáció akár így, akár úgy szükségszerűen ütközik saját korlátaiba. Az Alföldünkön a Tisza menti árterek elpusztítása jelentette e korlátot. A társadalom teljesítőképességét ugyanis messze meghaladta egy az egész vízrendszerre kiterjedő beavatkozás megtervezése, kivitelezése, és fenntartása. Mindez világosan látszott a XVIII-XIX. században is. Vedres István 1830-ban megjövendölte a Tisza vízrendszer összeomlását, holott akkor még el sem kezdték kialakítani:

„...a folyó vizek ágyai emelkedésének evvel a töltések magossításának, valameddig végít nem érjük, 's úgy még azután is, a' végképpen elpusztító veszedelmektől mindig rettegni kéntelenítettünk. Mi lenne belőlünk?

Egy Ármádia volna tsak az azon való vigyázatra szükséges, hogy téli időben a' jég valahol meg ne torlódjék, 's 'a töltést szét ne turja; avagy a' vizeket a' töltések magosságán keresztül hágni ne kényszerítse... minden nagyobb áradás idejében számos öröket, 's virrasztókat kell tartanunk, a' végett, hogy a' töltésekben olly károkat, az emberek, állatok, forgó szelek, habok, földindulások, felhőszakadások s' a' t. ne tehessenek, mellyek által a' víz öszve szorított ágyából ki ronthasson, és bennünket megkárosíthasson, gond, bú, baj, aggódás, nyughatatlanság, munka, fáradság, költség, kár, szerentsétlenség, még a' végső pusztulás is, és a' semmivé váló enyészés, szomorú, valóban szomorú illy dolgokról tsak gondolkozni is, hát még reá készülni. Azt szokták mondani, jobb a' veszedelmet ki kerülni, mint vele szembe szállni, miért? mert így sokat veszünk — amúgy? — nyerünk.”

Volt azonban egy apróság, amit akkoriban nem lehetett még csak sejteni sem. Vedres István nem tudhatta, hogy annak az „ármádiának” repülő eszközei lesznek, melyekkel a gátsuvadások felé ereszkedhetnek, s onnan erősíthetik a töltéseket. Nem tudhatta, hogy szinte korlátlan energia áll majd a rendelkezésre ahhoz, hogy ezt az esztelen, öngyilkos rendszert és a hozzákapcsolódó tájhasználatot még másfél száz évig fenntartsák. Amit nem lehetett előre látni a XIX. században: milyen hatással lesz majd az olaj, mennyiben teszi lehetővé e fegyverkezési verseny folytatását.

Az olaj teremtette meg a további, az ésszerűség határait messze túlhaladó növekedés lehetőségeit, annak alapjává, s egyben újabb korlátjává vált.

A civilizáció olaj nélkül már összeroppant volna. De ahogy nem lehetett látni, mit is jelent ez a hihetetlenül hatékony energiaforrás a jövőre nézve, úgy ma sem lehet látni, mit is jelentene, ha sikerülne helyettesíteni valamivel. A további elemzésünk alapja, hogy semmi ilyesmivel nem rendelkezünk. Aki tehát úgy véli, az olaj bármivel is helyettesíthető, itt vehet egy mély lélegzetet, megkönnyebbülhet, s ha továbbra is velünk akar maradni, már tét nélkül teheti. Ha újabb, hatékonyabb energiaforrás áll a rendelkezésünkre, mely képes kiváltani az olajat, új korlátokkal kerülünk szembe, s a korszak vége elmarad. Innen azonban, e lehetőség nem látható. Hinni persze lehet benne, de hitkérdésekről vitázni nem érdemes.

Ha a civilizációt egy repülőgéphez hasonlítanánk, melynek mindenáron fenn kell maradnia, azt mondhatnánk, a fennmaradás motorja a növekedés, e motor üzemanyaga pedig az olaj. A motor azonban egyre nagyobb fogyasztású, tehát napról napra több üzemanyagot igényel. Nem egyszerűen arról van szó, hogy olaj kell a gazdaságnak, hanem arról, hogy évi 2-4%-kal több olaj! Bárhová is nézünk, mindenütt kulcselemként jelenik meg. Gépeket hajt, vegyszerek, ruhák, használati tárgyak, műtrágyák, műanyagok alapanyaga. Mindenütt ott van, már az ételeinkben is. Egy percig sem tudnánk létezni nélküle.

HOL IS TARTUNK?

Az olaj nélkül nincs növekedés, növekedés nélkül nem tudjuk folytatni e sajátos fegyverkezési versenyünk. Az élet szinte bármely területét vizsgálva hasonló következtetésre juthatunk, ám tegyük ezt meg a jobb áttekinthetőség kedvéért az élelemtermeléssel. Mit is jelentene, ha nem lenne olaj?

1. Nem lenne műtrágya
2. Nem lenne üzemanyag
3. Nem lenne szállítás
4. Nem lenne feldolgozás
5. Nem lenne élelem.

Nagyjából ilyen egyszerű az egész. Az olaj persze nem fogyhat el egyik percről a másikra. Van belőle elég.

De vajon tényleg elég, az az elég?

Nem régiben Hetesi Zsolt beszélt egy műsorban az olaj fogyasztás és termelés alakulásáról, illetve annak előrejelzéséről. Elmondta, hogy az 1973-as válság idején néhány hónap alatt 10% körüli hiány alakult ki. Akkor politikai okok húzódtak meg a háttérben, most azonban ugyanez a helyzet a természeti folyamatok miatt állhat elő. 1973-ban a 10%-os hiányra az USA válasz a jegyrendszer bevezetése lett volna.

De mi történne most?

1973-ban a világ olajfogyasztása 57 millió hordó/nap volt, ennek a 10%-a 5,7 millió, mire 2012-re elérhetjük ezt a hiányt, a fogyasztás 90 millió hordó/nap körüli értékre becsülhető, a hiány tehát kevés híján 10 millió hordó naponta. De vizsgáljuk meg a helyzetet más oldalról. 2007-ben a világ olajtermelés 84,4millió, a fogyasztás ugyanakkor 86,14 millió hordó/nap volt. A hiány 2% körül (1,74 millió hordó/nap) alakult. Az eredmény a gazdasági növekedést, s így az olajfogyasztást visszafogó világgazdasági válság volt. 2008-ra a fogyasztás visszaesett 85,75 (0,5%), a termelés pedig nőtt 85,38 millió hordó/napra, így a hiány is csökkent kb. 1,5%-kal. 2009-re a termelés és a fogyasztás egyaránt csökkent. Ebben az évben közelítőleg annyi olajat bányásztak, mint amennyit fogyasztottak. Az előrejelzések viszont azzal számolnak, hogy a gazdaság végre ismét növekedési pályára áll, azaz egyre nagyobb

lesz az olajiránti igény. Ha 2%-nyi növekedéssel számolunk, a napi olajfogyasztás 91 millió hordó körül várható 2012-re. Már ha nem lódul meg jobban a gazdaság. Mert a fogyasztásnövekedésben határ a csillagos ég. Egyes előrejelzések szerint a fogyasztás 2020-30 körülre meg is duplázódhat. Már ha van rá fedezet.

Ha az olajkitermelést nem lehet számottevően növelni, az igények jelzett növekedése azt jelentené, hogy 2012-ben a gazdasági növekedéshez szükséges olajmennyiségnek közel 8%-a (7 millió hordó/nap) hiányozni fog. Ha az olajtermelés csökkenne, annak mértékétől függően a hiány elérheti a 10%-ot is. A 2008-as válságot 2%-nyi hiány idézte elő. Ennek óvatos becslések szerint is legalább a háromszorosa várható. Ilyen körülmények között növekedésről álmodozni vétek.

Van azonban még valami, amivel nem számoltunk, holott úgy tűnik, ideje lenne erre is odafigyelnünk. Az olaj iránti igény becslése jó időre szól. A gazdaság akkor követel ennyi olajat, amikor a működését egyébként nem zavarja meg semmi. Amikor a gépünk jó időben, kedvező látási viszonyok mellett egyenletesen képes repülni. Szélviharban, légörvényben, szakadó esőben, ködben és fagyban egészen más a helyzet. Ilyenkor a motor teljesítménye s ezzel együtt a fogyasztása ugrásszerűen nő. S e lehetetlen helyzetek egyre gyakoribbá váltak. Elég ha csak a közelmúlt történéseit vesszük alapul. 40 °C hőmérsékletingadozás 72óra leforgása alatt, mindeközben 25-40 cm-nyi hó hullott és olvadt el. S ez még csak nem is a legkomolyabb időjárási szélsőség. A sort folytatni nem érdemes. Ami ebből is látszik, az olaj korszak véget ért, s hogy ez a vég, miként köszönt ránk, nem rajtunk múlik. A rendszer, amiben élünk, azt követeli tőlünk, hogy az utolsó utáni pillanatig is a növekedést szolgáljuk. Nincs kibúvó. Ha elhinnénk, hogy mindez bekövetkezhet, tán (de csak tán) tehetnénk még valamit. De nem hisszük. Ma még van olaj. S úgy véljük, lesz holnap is. Hogy rendszerszinten mivel jár 10%-nyi hiány, elgondolni sem tudjuk. Hogy mi minden omolhat össze, hogyan hat ez a szállításra, a gazdálkodásra, az élelmiszeriparra, a városok fenntartására. Mindebből semmi sem látszik. Nincs veszélyérzetünk. Pedig halálos veszély leselkedik ránk.

A fenntarthatóság kérdéseit firtatva egy lakossági fórumon hallottuk az alábbi történetet:

A második világháború vége felé, amikor elmentek a németek, elvitték az állataink nagy részét. Valamicskét meghagytak ugyan, hogy éhen ne vesszünk, de azt is kárnak, mert azt meg az orosz vitte el. A férfiak akkoriban a fronton voltak, meg fogságban, a faluban nem maradt más, csak néhány öreg, meg az asszonyok és a gyerekek. Emlékszem tán ha hét éves lehettem. Anyám és a nővére befogta magát az eke elé, én meg tartottam az eke szarvát. Így szántottunk. Bár az igazat megvallva nem volt megszántva az a föld, csak megkaristoltuk a tetejét, de ami magot elszórtunk, az kikelt, s nem haltunk éhen. Na fiam, aki azt a hatsoros duplaforgó ekét elhúzza, arra az emberre leszek én kíváncsi!

Sem tudásunk, sem eszközünk nincs elég ahhoz, hogy élelmet termeljünk magunknak. A 10%-nyi hiány odavezethet, hogy magyarországnyi területek esnek el az olajtól. Káosz és zűrzavar köszönthet ránk, melyben az olajtermelés is összeomolhat. És mindennek a tetejében a növekedés kényszere mögött ott a szükségszerűség. Ha nincs elég eszközünk, nem tudjuk fenntartani az árvédelmi rendszereinket, a mezőgazdaságunk, az iparunk. Ha nincs elég olajunk, a világunk szétesik. Az ismeretelméleti hiányok tárgyasulnak, testet öltenek. Ahol eddig csak mi nem láttuk az összefüggést, ott most ténylegesen meg is szűnik minden összetartó erő.

VISSZASZÁMLÁLÁS

Természetesen nem lehet és nem is érdemes dátumhoz kötni a világunk összeomlását, a korszakhatárt. Nem időpont függvénye, sokkal inkább folyamatoké. Amikor az olaj hiány meghaladja a 10-15%-ot a rendszer szükségszerűen omlik össze, s temeti maga alá a világot, amelyben élünk. Mindennek nem kellene így lennie, de ahhoz most kellene ébredni, most kellene tenni. Az ébredés azonban várat magára, s ha meg is halljuk végre a kakas szavát, akkora már késő lesz. Az emberek nagy része, ha körülnéz maga körül városokat, falvakat lát, kicsinyke jólétet, s a reményt, hogy csak kilábalunk a válságból. Holott, ha a dolgok mélyére nézne, siralomházat látna, melyben milliárdnyi halálra ítélt várja sorsa beteljesedését, a kegyelem esély nélkül.